

..ik ken mijn wandaden...

Psalm 51

Laatdienst 3 maart 2013

Voorganger: Wim Timmer

Jaarthema: Liederen van hoop en wanhoop

In deze psalm bekent de ik-persoon zijn tekortkomingen en vraagt om gereinigd te worden. Schuld bekennen wordt zo het begin van verandering. Berouw herstelt de relatie met God en zijn barmhartigheid verbindt ons weer met elkaar. Hoe moeizaam schuld bekennen, zonde opbiechten, is, horen we iedere dag in het nieuws. We weten best wat goed of fout is, alleen voor anderen weten we het net iets beter. Verantwoordelijkheid nemen voor je eigen tekortkomingen is niet vanzelfsprekend. Psalmen bidden, zingen en samen vieren kan ons helpen samen nieuwe wegen te ontdekken.

Woord ten geleide

De profeet Natan kwam bij Koning David. Ik moet u wat vertellen! Ik ken een rijk man, hij heeft vele geiten, schapen en runderen. Zijn buurman is een arme sloeber, die heeft slechts een lammetje. Dat ene lammetje heeft hij van hem gestolen. Koning David, die ook de hoogste rechter was, riep verontwaardigd uit: "Wie is die man, dan veroordeel ik hem tot de dood". Er viel een stilte. Natan nam het woord en zei slechts: "Die man bent uzelf, u heeft uzelf veroordeeld".

Welkom kinderen van David, volgelingen van Jezus, die uit het geslacht van David is. Wij lezen vandaag Psalm 51: "Een psalm van David, een boetepsalm". Ik hoef nu maar een naam te noemen en u weet gelijk wat David fout heeft gedaan: Batseba! Het verhaal van David en Batseba hoef je namelijk maar een keer te horen en je vergeet het je hele leven niet meer. David zag vanaf de terrassen van zijn paleis een vrouw, die aan het baden was. Zij was heel mooi om te zien, staat erbij geschreven. Hoe het verhaal dan verder gaat kunt u waarschijnlijk zelf wel bedenken en anders schiet u vast de tekst uit de Kinderbijbel van vroeger te binnen (2 Samuel 11).

Om psalm 51 echter goed te verstaan, moet je het vervolg van het verhaal ook kennen (2 Samuel 12), wat meestal niet in kinderbijbels wordt beschreven. Om zijn overspel te verdoezelen geeft David namelijk opdracht aan een van zijn beste vrienden (Joab de legerleider) om de man van Batseba Uria (misschien wel zijn trouwste dienaar!), te laten omkomen in de strijd. David had Uria geprobeerd thuis te laten slapen, maar deze verzaakte zijn legerplicht niet...

Het verhaal gaat nog verder. Natan heeft David aangeklaagd en deze heeft bekend. Natan legt hem vervolgens zijn straf op, het kind zal sterven. Zolang het kind nog leeft doet David boete en vast hij. Als het kind na zeven dagen echter toch sterft, stopt hij met vasten en gaat naar Batseba om haar te troosten. Hij sliep met haar en ze kregen een zoon die hij Salomo noemde. De Heer had het kind lief en gaf het bij monde van de profeet Natan de naam Jedidja, "lieveling van de Heer". Schuld, boete en vergeving, want het leven gaat verder..., toch.

Zijn wij ook zo vergevingsgezind? Of tart God ons gevoel van rechtvaardigheid?

Welkom kinderen van David.

Boetekleed

Wim Timmer

Wat je zei was waar...

Stilte keerde me naar binnen.

Ik stamelde schaamrode woorden,

werd omgord met verwijten.

Tegen mijn achteloosheid in

doorbrak jij mijn angst voor eigen schuld.

In godsnaam fluisterde je:

"Je hoort erbij"

Wat je deed was echt...

Leegte zoog me naar binnen.

Ik zag beschuldigende ogen,

werd gekleed met boete.

Tegen mijn gewetenloosheid in

doorbrak jij mijn angst voor eigen schaamte.

*In godsnaam hoorde ik:
"Jij bent van mij"*

*Wat je hoopte gebeurde...
Liefde zette me overeind.
Ik voelde open armen,
werd gedragen met verzoening.
Tegen mijn kleingeestigheid in
doorbrak jij mijn angst voor zelfverlies.
In godsnaam werd gezongen:
"Jij niet meer alleen"*

Overweging bij psalm 51.

1. Schandpaal / zondebok

De eerste avond dat wij met de voorbereidingsgroep bijeen kwamen was op de dag van het interview door Oprah Winfrey met Lance Armstrong. Oprah ondervroeg hem als een moderne profeet Natan naar zijn doping gebruik. Vol trots vertelde zij dat ze alle rapporten gelezen had en somde de lijst van verboden middelen als een ware kenner op. Heb je dat gebruikt? Ja, ja, ja, ja, ...was telkens het antwoord. Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa zou je denken, maar het werkte niet!

Misschien had Oprah beter het verhaal van David en Batseba kunnen lezen, om zich haar rol beter aan te kunnen meten. Natan laat David niet zomaar bekennen; 'ja ik heb het gedaan', maar hij laat hem zeggen dat wat hij gedaan heeft fout is. Schuld bekennen betekent namelijk twee dingen tegelijkertijd. Je zegt niet alleen: ik heb het gedaan, ik ben er verantwoordelijk voor, maar je zegt daarmee ook, dat je vindt dat het verkeerd was wat je hebt gedaan. Anders werkt het niet, anders is er geen sprake van geloofwaardigheid. Dat voel je, dat roept argwaan, verontwaardiging op, die je bijna niet onder woorden kunt brengen...

Bekennen, niet omdat het nou eenmaal in de openbaarheid is gekomen en er dus allerlei factoren een rol gaan spelen (mediadwang, justitiële vervolging, prestigeverlies!) als reden om sorry te zeggen, maar omdat het fout was. Telkens als wij spreken van een "ExcuusTruus" of een "SorrySjaak" zit hem hier precies de crux! Het tart ons gevoel van rechtvaardigheid: "Zo gemakkelijk gaat het niet". Tegelijkertijd zijn wij geneigd om als iets fout gaat, juist snel een zondebok aan te wijzen. Die moet alle schuld op zich nemen en dan kunnen wij de zondebok, het zwarte schaap, de woestijn insturen. In ieder geval verwijderen uit de gemeenschap; die hoort er gelukkig niet meer bij! Vandaag de dag isoleren wij het kwaad door deze mensen in de gevangenis stoppen. Dan kunnen we weer overgaan tot de orde van de dag... Of het nou beroemde sporters zijn of topmanagers en bankdirecteuren, het mechanisme blijft altijd hetzelfde. Als wij niet werkelijk spijt of berouw horen, dan stijgt onze verontwaardiging nog meer. Sterker nog we willen het niet alleen horen, we willen het ook zien!

Wat zegt het Bijbelse paradigma van schuld, boete en vergeving ons vandaag nog. Kan die taal ons helpen in het spreken over kwaad, vergelding en verlossing? Terug naar de schrift!

2. Boetkleed / genoegdoening.

Je zou het verhaal van David en Batseba of liever het verhaal van Natan en David kunnen lezen als een rechtszaak (schuld, boete en vergeving), waarbij psalm 51 het verweer is van David (bekentenis, berouw en verzoek om opnieuw te beginnen). In die dieldeling hebben we het zojuist ook gezamenlijk gelezen.

Psalm 51 ontstijgt de individuele boetedoening van David, de psalmist, en wordt zo een boetegebed, dat door de hele gemeenschap kan worden gebeden. Het vertrouwen op een God die gerechtigheid kan laten gebeuren, die ons 'schoon maakt van schuld en reinigt van zonden', creëert ruimte voor verandering. De psalm wordt geloofstaal, die ons diep in ons 'hart vervult met waarheid en ons zo de wijsheid leert om opnieuw te beginnen'. Daarom worden de psalmen door de eeuwen heen gezongen en gelezen. Het is alsof de bekentenis en boetedoening ons medeplichtig maakt! In de praktijk geldt dat voor iedere bekentenis in de psalmen: "Ik ken mijn wandaden!"

Dat is heel iets anders dan wat momenteel al die beklagden doen. De sporter roept namelijk: ja, maar ik was het niet alleen. Jullie, de supporters, legden te grote druk op mij! En de bankdirecteur roept: ja, maar ik was het niet alleen (kijk ook naar mijn bestuur, raad van toezicht!), jullie hebben toch zelf je spaargeld voor een paar tiende procent meer naar mij overgeboekt, jullie pensioenfonds heeft toch mijn aandelen gekocht vanwege de grote winstprognoses. De vastgoeddirecteur roept: ja, maar jullie wilden toch zelf een nieuw gemeentehuis, een metro, een hogesnelheidslijn...

Wanneer alle gouden handdrukken en bonussen, al die miljoenen, zouden worden terug gegeven, dan nog zou onze verontwaardiging niet verstommen. Tenzij het publiekelijk gebeurt, in het openbaar. En dat wij dan iets van een intentie proeven om het weer goed te maken en een belofte het dus niet weer te doen.

Boete doen, berouw tonen, dat is alles doen wat in je vermogen ligt (en hier dus letterlijk!) om het weer goed te maken. In mijn werk als Justitiepastor noem ik dat "sorry doen". Ook al heb je je straf gehad, alleen jij kunt zin geven aan die straftijd, door "sorry te doen". Om iets goed te maken, te herstellen, hoeft je overigens niet in de

gevangenis te zitten. De tekst van de psalm: "Dan zal ik de verdwaalden uw wegen leren en zullen de zondaars terugkeren tot u", geldt voor ons allemaal, altijd...

David verschuilt zich niet achter een ja maar. Dat maakt dat de psalm ook door ons te bidden en te zingen is. Geen "loze brandoffers" of krokodillentranen, maar een verhaal van tekort komen, falen, dat omgekeerd wordt in het verhaal van verantwoordelijkheid nemen en opnieuw beginnen. Het verhaal als een offer van 'een gebroken geest met een gebroken en verbijzeld hart', die omkeer doet. Omkeer is je afkeren van het kwaad.

3. Verzoening/Opnieuw beginnen

Het leven gaat door! Straks komt er weer een nieuwe Koning, een nieuwe Paus en nieuwe sporters, die ons in vervoering zullen brengen. Telkens weer zal er een nieuwe generatie kinderen zijn, die "geliefd in de ogen van de Heer", genoemd zullen worden.

De psalm zingt: "Schep, o God, een zuiver hart in mij". Dat is taal van verzoening. Nergens wordt het lied: "Create in me a clean heart, oh Lord" zo intens gezongen als in de Bajes. En toch zal iedere gedetineerde moeten leren, dat zijn straf niet voorbij is als hij weer naar buiten mag! Vrijheid gaat met veel teleurstellingen en tegenslagen gepaard, want niet iedereen zit daar buiten op je te wachten. God mag dan 'genadig, erbarmend en lankmoedig zijn, wij zijn dat vaak niet. Toch is wat de Bijbel rechtvaardigheid noemt altijd gebaseerd op het antwoord van de gemeenschap, de reactie van ons allemaal. "En vergeef ons onze schuld, zoals ook wij anderen hun schuld vergeven".

Dat is wat ik 'sorry leren' noem, de relatie herstellen en samen verder durven gaan. Dat zal met vallen en opstaan gaan, maar daarbij hebben we elkaar nodig. Het antwoord van de gemeenschap zal deze relatie moeten herstellen. Enerzijds moet het recht doen aan het slachtoffer/de gedupeerde en tegelijkertijd ruimte scheppen voor de dader/degene die gefaald heeft, om terug te keren op zijn schreden. Om zijn plek terug te vinden in de gemeenschap. De betekenis van de beeldspraak: 'bouw de muren van Jeruzalem (de stad van vrede) weer op', is thuiskomen in Sion (waar God koning is en het voor het zeggen heeft). Het antwoord van ons, de gemeenschap, is de uiteindelijke voorwaarde of die lange weg van herstel mogelijk is. Dat mensen, ongeacht wat ze hebben gedaan, weer thuis kunnen komen bij zichzelf, bij ons en bij God.

Psalm 51, de boetepsalm bij uitstek, wordt in de joodse traditie gezongen op Grote Verzoendag en in de christelijke traditie is zij onlosmakelijk verbonden met onze vaste periode van bezinning en onthouding. De God, die in de psalmen wordt bezongen, is een God die vriendschap wil. Voor een vriend is er geen grotere 'vreugde en blijdschap', dat het weer goed komt met zijn broeder/zuster. Dan zal zijn hart werkelijk juichen.

Moge het zo zijn, Amen.